

Софія ПОТЮК,

orcid.org/0000-0002-8920-9358

доктор філософії з педагогіки,

асистент кафедри фізичної терапії, реабілітації, спеціальної та інклюзивної освіти
Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»
(Ужгород, Україна) *sofia.potiuk@uzhnu.edu.ua*

ІНТЕГРАЦІЯ КОМІКСІВ У ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

У контексті масштабних освітніх змін та нововведень постає питання ефективного функціонування інклюзивного освітнього середовища. У праці розглянуто елемент проблеми – теоретичне і практичне обґрунтування дидактичного потенціалу коміксів у навчально-виховному та корекційно-розвитковому процесі, як одного з інструментів, які доцільно застосовувати в освітньому просторі з дітьми з особливими освітніми потребами.

У статті досліджено основні аспекти впровадження коміксів у навчально-пізнавальній діяльності, визначено зміст понять «комікс», «педагогічний комікс», окреслено різні підходи до трактування поняття як складової технології, розглянуто виклики та можливості, з'ясовано тематику, проведено опитування здобувачів бакалаврського та магістерського освітнього рівня спеціальності А6 Спеціальна освіта, з метою бачення перспективи використання коміксів, та доведено доцільність запроваджувати в інклюзивному освітньому середовищі з вищезазначеною категорією учнів.

Констатовано, що діти з порушеннями психофізичного розвитку мають унікальні освітні потреби, які не здатні реалізувати власний потенціал в традиційній системі освіти, а тому для мотивації навчальної діяльності потребують в освітньому просторі інтеграцію інноваційних технологій та гнучких методик навчання. Відзначено, що їх використання потребує ретельної підготовки вчителя та асистента вчителя (адаптації матеріалу, створенні авторських коміксів відповідно до потреб і можливостей кожної дитини) та задовільної матеріально-технічної бази в інклюзивному освітньому середовищі закладів освіти.

Установлено виклики, з якими можуть стикатися майбутні фахівці, та акцентовано увагу на перевагах використання коміксів у освітньому просторі, як результат доробку надано практичні рекомендації щодо створення та впровадження їх в навчально-пізнавальну діяльність. Зроблено узагальнюючі висновки дослідження, підкреслюють важливість застосування інноваційних технологій в освітньому процесі. Розкрито перспективу подальшого дослідження з окресленої проблематики. Надано бібліографічний список.

Ключові слова: комікс, педагогічний комікс, інклюзивне освітнє середовище, дитина з особливими освітніми потребами, заклад загальної середньої освіти.

Sofia POTIUK,

orcid.org/0000-0002-8920-9358

Doctor of Philosophy in Pedagogy,

Assistant at the Department of Physical Therapy, Rehabilitation, Special and Inclusive Education

Uzhhorod National University

(Uzhhorod, Ukraine) *sofia.potiuk@uzhnu.edu.ua*

INTEGRATING COMICS INTO AN INCLUSIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

In the context of large-scale educational changes and innovations, the issue of the effective functioning of an inclusive educational environment arises. The paper considers an element of the problem – theoretical and practical substantiation of the didactic potential of comics in the educational and correctional and developmental process as one of the tools that should be used in the educational space with children with special educational needs.

The article examines the main aspects of the use of comics in educational and cognitive activities, defines the content of the concepts of “comic book”, “pedagogical comic book”, outlines different approaches to the interpretation of the concept as a component of technology, considers the challenges and opportunities, clarifies the subject matter, conducts a survey of bachelor's and master's degree students majoring in A6 Special Education, in order to see the prospects of using comics, and proves the feasibility of using them in inclusive education.

It is stated that children with psychophysical developmental disorders have unique educational needs and are unable to realize their own potential in the traditional education system, and therefore, to motivate learning activities, they need to integrate innovative technologies and flexible teaching methods into the educational space. It is noted that their use

requires careful training of the teacher and teacher's assistant (adaptation of the material, creation of author's comics in accordance with the needs and capabilities of each child) and a satisfactory material and technical base in the inclusive educational environment of educational institutions.

The challenges that future specialists may face are identified and the advantages of using comics in the educational space are emphasized, and as a result of the work, practical recommendations are provided for creating and implementing them in educational and cognitive activities. The conclusions of the study emphasize the importance of using innovative technologies in the educational process. The author emphasizes the prospects for further research on the outlined issues. A bibliographic list is provided.

Key words: comic strip, pedagogical comic strip, inclusive educational environment, child with special educational needs, general secondary education institution.

Постановка проблеми. Трансформація освітнього простору актуалізує пріоритетні питання щодо функціонування комфортного, безпечного, інклюзивного освітнього середовища, з метою надання якісних освітніх послуг здобувачам освіти, в закладах загальної середньої освіти, що тим самим передбачає формування методології змісту освіти та методичних засобів, архітектонічних конструктів, інноваційних технологій.

Незважаючи на всі виклики, які супроводжують останнє десятиліття українське суспільство, дитиноцентризм вкорінюється у освітній системі, що окреслює врахування індивідуальних можливостей і потреб школярів та реалізацію особистісно-орієнтованого підходу. Імплементация інноваційних технологій, методів та засобів у вищезгаданих аспектах має вагоме значення в удосконаленні та трансформації якості освіти, особливо в розвитку інклюзії в закладах освіти.

Аналіз досліджень. Дослідження наукових джерел засвідчує, що вітчизняні та зарубіжні дослідники звертались до проблеми коміксів у освітньому вимірі. Теоретико-методологічною основою для нас виступили наукова праця Д. Белова (висвітлено етапи розвитку українського коміксу), О. Лілік (обґрунтовано значення коміксів на уроках української літератури), Н. Руденко, О. Калашника, А. Дмитрієва, Д. Широкова (розглянуто вплив використання коміксів на уроках математики щодо формування умінь розв'язування задач на рух), Н. Кириленко (розкрито реалізацію змісту генетичної освіти).

Загальноновизнаним у науковому дискурсі є питання функціонування інклюзивного освітнього середовища, відображені в наукових працях М. Грибанової, І. Малишевської, В. Козулі, Т. Скрипник, О. Позняк, Л. Токар (Потюк С., 2024). Найбільш багатогранно проблема використання коміксів в інклюзивному освітньому середовищі початкової школи розкрито українськими вченими, серед яких О. Будник, К. Фомін. Відтак, не дивлячись на те, що розгляд проблематики застосування інноваційних технологій в інклюзивному освітньому середовищі закладів загальної

середньої освіти має значний інтерес у науковців, питання впровадження коміксів залишається малодосліджуваним.

Мета дослідження. Метою даної статті є окреслення поняття коміксу як педагогічної інновації, розкриття особливостей застосування коміксів в інклюзивному освітньому середовищі закладів загальної середньої освіти в умовах сьогодення. Можна сформулювати такі завдання: здійснити аналіз теоретико-методологічних засад вивчення проблеми в руслі функціонування інклюзивного освітнього середовища; розкрити переваги та виклики впровадження інноваційних технологій; розглянути етапи створення коміксів; апробувати електронні ресурси (Canva, Comic Master); окреслити перспективи застосування коміксів в освітньому середовищі.

Виклад основного матеріалу. В умовах продуктивних перетворень успіх залежить від переосмислення підґрунтя та базису становлення дитини з особливими освітніми потребами в закладі освіти. Зважаючи на те, що спрямованість вектору адаптації та інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої освіти зумовлює переосмислення функціонування освітнього середовища, здатного до забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії, з метою інтелектуального й емоційного розвитку, з врахуванням особливостей когнітивної, емоційно-вольової та мотиваційної сфер, внутрішнього потенціалу, підкреслюємо необхідність (адміністрації закладу освіти та педагогічним працівникам) створення та забезпечення якісних умов організації інклюзивного освітнього середовища, у якому, зокрема, відстежується застосування традиційних та інноваційних технологій в навчально-виховному процесі. Відтак, специфікою дослідження вважаємо визначення місця коміксів у освітньому просторі.

Згідно логіки дослідження розглянемо сутність поняття «комікс». Термін походить від англійських слів comic й означає комічний, смішний, комедійний. В ході аналізу наукових джерел було виявлено, що вперше опубліковано комікс у журналі New York Journal 18 жовтня 1896 року. Спершу в

коміксах застосовували карикатури для ілюстрації ідеї чи думки, розкривали прості та цікаві історії, з метою звеселяти читача (The Encyclopedia of Literary and Cultural Theory, 2011).

Акцентуємо увагу на розгляді поняття вітчизняними та закордонними науковцями та практиками. Щодо визначення дефініції «комікс» українська дослідниця Є. Даниленко пропонує його розуміння як «графічно-розповідний жанр, який поєднує вербальні та невербальні засоби комунікативного навчання, з метою створення зв'язної розповіді» (Даниленко Є., 2010; Кириленко Н.: 204). Зокрема, проаналізувавши науковий доробок дослідників Н. Руденко, О. Калашник, А. Дмитрієва, Д. Широков виокремлюємо більш ширше трактування дефініції, як «гармонічне поєднання літератури (сюжетної/текстової частини) та візуального зображення, які розміщені в чіткому хронологічному порядку та спрямовані на передачу змісту» (Руденко Н., Калашник О., Дмитрієва А., Широков Д., 2021: 292). Тим самим відзначаємо дидактичний потенціал коміксів не тільки як засіб комунікативного навчання, але як інструмент у корекційно-розвитковому процесі, за умови адаптації коміксів до можливостей і потреб конкретної категорії дітей: спрощення тексту, використання інтерактивних елементів, зрозумілих візуальних образів та супровід, пояснення всіх етапів роботи над коміксом.

Згідно з педагогічними джерелами педагогічний комікс (у широкому значенні) трактується як «засіб передачі інформації педагогічного спрямування, що являє собою серію картинок з короткими текстами, які моделюють відповідні ситуації» (Мажуга А., Твердохліб Т., 2021: 101). З огляду на тлумачення простежується структурованість та доступність для сприйняття нового матеріалу в навчально-пізнавальній діяльності дітей з особливими освітніми потребами.

Специфіка нашого дослідження вказує на важливості розглянути процес створення та застосування готових коміксів у навчально-виховного процесі. Створення коміксів в інклюзивному освітньому середовищі закладі загальної середньої освіти – незвичайний вид діяльності, який має багато спільного з ігровою та творчою, але, в той же час, є ефективним способом роботи з інформацією, універсальним: використовувати готові чи складати комікси на різноманітну тематику.

З вищесказаного випливає, що в освітньому процесі педагогічним працівникам необхідно дотримуватися частин роботи над коміксом: підготовчої, основної та заключної. Підготовча частина передбачає визначення мети, очікуваних результа-

тів, інструментів, місця використання коміксу на уроці, та безпосередню діяльність школярів.

Розглянемо декілька варіантів роботи під час основного етапу. Перший варіант (творчий) передбачає виготовлення коміксу в навчально-виховному процесі учнями: I етап – визначення головного героя (людини, тварини, казкового персонажа, героя літературного твору, супергероя); II етап – вибір сюжету коміксу; III етап – робота над графічним оформленням (поділ аркушів на сектори, розробка ескізу та визначення місця «мовної бульки» для тексту; варто зазначити, що на даному етапі опрацювання графічного оформлення відбувається тільки з використанням простого олівця); IV етап – розробка коротких текстів, що передає думку чи мову персонажів, та фіксування їх на аркуші друкованими буквами; V етап – деталізація малюнка та зафарбування (за потреби кольоровими олівцями, маркерами, фломастерами чи фарбами). Звичайно, схилиємося до думки, впровадження вищезазначеного алгоритму дій притаманні для базової школи. Другий варіант (репродуктивний) окреслює зміни і на підготовчому етапі, оскільки педагогічний працівник виготовляє комікс власноруч або за допомогою платформ (Canva, Comic Master). На заняттях школярі опрацьовують матеріал (завдання, інструкції, текст), представлений в коміксі під супроводом вчителя чи асистента вчителя. Так, другий варіант доцільно застосовувати в початковій школі. За результатами висвітлених варіантів – репродуктивного і творчого – допускаємо комбінування, з метою реалізації очікуваних результатів.

Заклучна частина – підведення підсумків, рефлексія, визначення перспективи діяльності на наступних заняттях. Підсумовуючи висвітлене зауважимо, що підготовча, основна та заключна частина – взаємопов'язані. По-перше, підготовча частина потребує підготовки, зокрема оцінки інформаційних потреб школярів. По-друге, основна – визначення діяльності кожної дитини, як активного учасника, при цьому важливо встановити зв'язок між інформацією, яку містить комікс і попередніми знаннями та особистим досвідом. По-третє, заключна – узагальнення та визначення пріоритетів розглянутої інформації.

Привертають увагу і думки дослідниці О. Лілік, яка наголошує на можливості застосування коміксів на етапі перевірки домашнього завдання для уникнення простого переказу або бесіди щодо роботи з нормотиповими дітьми. Так, підтримуємо думку та зосереджуємо увагу на використанні коміксів для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, з метою спрощення матеріалу,

але розуміємо і труднощі, з якими можуть зіштовхуватися педагогічні працівники.

Вважаємо, що актуально розглянути і виклики, які виникають у процесі впровадження коміксів, а саме: складність в розумінні сюжету та логіки подій, як результат – нерозуміння послідовності читання коміксів; універсальний чи неочікуваний емоційний сюжет, спадкові культурні відсилки; перенасиченість візуальною інформацією (яскраві чи дрібні ілюстрації/елементи), спроможне відволікати від головної інформації дитину з особливими освітніми потребами; наявність мовних бар'єрів, сленг, метафори, що призводять до труднощів зі сприйняттям текстової інформації, прихованих смислів, гумору; труднощі в одночасному сприйнятті тексту і візуальних елементів. Аналізуючи труднощі впровадження коміксів у інклюзивне освітнє середовище в реаліях українського суспільства, підтримуємо думку, що не всі комікси підходять для освітніх та корекційних цілей, важливо адаптувати зміст інструменту відповідно до можливостей та потреб здобувачів освіти.

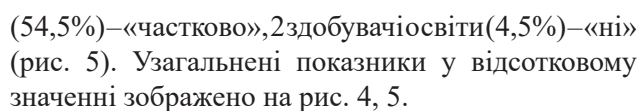
У той же час, слушною є думка Т. Лях, яка вказує на доцільності інтегрування методів у процесі роботи над коміксом, як-от: арт-терапевтичних технологій, інтерактивних та рольових ігор, дискусії, написання листів, але наголошуємо на врахуванні індивідуальних потреб та можливостей учнів з ООП (Лях Т., 2014: 6). Вищесказане констатує про те, що комікси – це багатофункціональний педагогічний інструмент, який добре інтегрується з інноваційними та традиційними методами та технологіями.

Розглянемо наступний аспект розвідки – основні вимоги, яких варто дотримуватися при їх реалізації. Підкреслюємо, що годиться добирати прості, чітко структуровані комікси з мінімальним об'ємом тексту; обговорювати кожний кадр (елемент), за допомогою постановки запитань та надання зразка відповідей; забезпечувати емоційну підтримку. Окреслимо, що реалізація вимог застосування коміксів передбачає позитивну динаміку навчання і розвитку школярів. Як показує практика, діяльність зумовлює конструювання багатовимірного портрету школяра з особливими освітніми потребами, адаптованого до освітнього середовища щодо: стимулювання мовленнєвих зон, розвитку вміння ставити запитання, інтонаційної виразності мовлення (сила голосу, ритму, темпу) та навички комунікації з однокласниками, подолання мовленнєвих порушень; мотивації до пізнання нового; активної участі дитини у освітній, творчій, груповій взаємодії; формування навичок поведінки; підвищення віри у власні можливості.

Визначаємо доцільність застосування коміксів у процесі опанування знань, умінь і навичок, серед низки уроків та заходів в початковій та базовій школі, як-от: українська мова та читання (вивчення алфавіту, правопису складних слів, з'ясування значень фразеологізмів, відтворення сюжету твору, озвучення головних героїв), математика (розв'язання виразів та рівнянь, опрацювання матеріалу простих та складених задач), я досліджую світ, довкілля (відтворення алгоритму проведення досліду, експерименту, навчального проєкту, практичної роботи (з використанням карти півкуль)), мистецтво (ознайомлення із жанрами мистецтва, засобами виразності графіки, матеріалами й інструментами художника, алгоритм виготовлення виробів («Вчусь робити сам. Виготовлення вази із квітами із природнього матеріалу», «Ліплення сім'ї гарбузових»), побудова діалогу із композитором чи митцем), година спілкування (вивчення державних та народних символів України (форма проведення – усний журнал («Ми – українці»), обговорення правил поведінки (виховна година «Як поводитися вдома, у школі, на вулиці»)).

Варто зазначити, що з метою спрощення підготовки до уроків, з елементами роботи над коміксом, вчителі застосовують електронні ресурси для створення коміксів – це онлайн ресурс, який створено для розробки коміксів та забезпечує інструментарій (робоче місце, шаблони фону, сцен, бібліотеку персонажі, предметів та інших атрибутів) (Руденко Н., Калашник О., Дмитрієва А., Широков Д., 2021: 292). На практичних заняттях зі здобувачами освіти спеціальності А6 Спеціальна освіта четвертого курсу першого (бакалаврського) освітнього рівня денної форми навчання Ужгородського національного університету проведено ознайомлення із е-ресурсами створення коміксів і визначено платформи, які найбільш зрозумілі, оскільки на сайтах легко орієнтуватися і доступний простий покроковий процес створення, – Canva, Comic Master. За допомогою сервісів можна обирати шаблони або створити, обирати комплект ілюстрацій (героїв, емоцій, додаткових матеріалів). Приведемо змістовий контекст декількох видів робіт з використанням коміксів, які створювалися у процесі вивчення курсу «Специфічні розлади навичок читання і письма дітей з порушеннями інтелекту» здобувачами, що забезпечить розвиток креативності як компетентного майбутнього вчителя-дефектолога (рис. 1, 2, 3).

Продовжимо наукову розвідку акцентуванням на перспективі бачення використання коміксів у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами

На наше переконання, важливо, щоб майбутні фахівці ще під час навчання оволодівали і використовували інноваційні технології, які орієнтовані на потреби навчання і розвиток дитини з особливими освітніми потребами, з урахуванням зони найближчого розвитку. Наголошуємо, що вибір тематики, наповнюваність змісту та дизайну коміксів залежить, насамперед, від поставлених завдань, мети, очікуваних результатів, особливостей когнітивної сфери здобувачів освіти, на які опирається педагогічний працівник у процесі підготовки до заняття. Дотримуючись вищезазначених рекомендацій, можна бути впевненим, що використання коміксів стануть запорукою ефективності навчально-виховного процесу, під час якого діти з особливими освітніми потребами будуть активними учасниками навчально-пізнавальної діяльності.

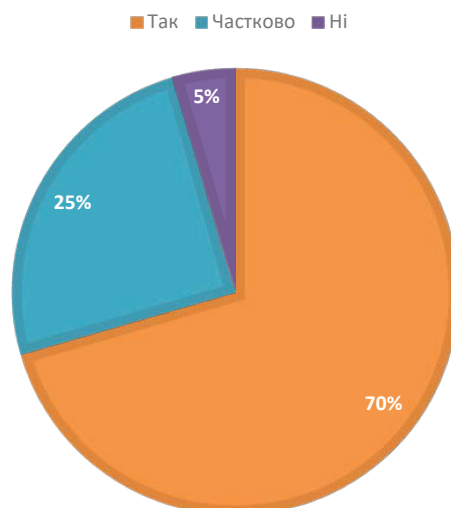

Рис. 4. Результати опитування. Чи доцільно використовувати комікси в освітньому процесі?

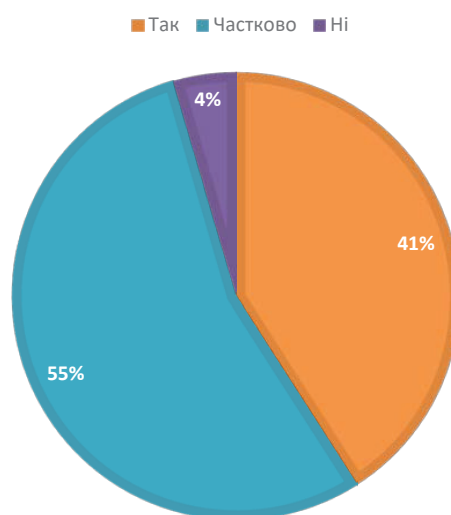

Рис. 5. Результати опитування. Чи розглядаєте перспективу застосування коміксів у майбутній професійній діяльності?

Висновки. За сучасних умов розвитку українського суспільства нагальною є потреба в інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в освітній простір закладів освіти. Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що функціонування інклюзивного освітнього середовища у закладах загальної середньої освіти через призму імплементації інноваційних технологій, методів та засобів є важливою умовою.

Сьогодні в освіті впроваджується чимало освітніх технологій для успішного розвитку дітей. Відзначаємо, дидактичний потенціал коміксів у навчально-виховному процесі – зумовлення реалізації потенціалу дітей з особливими освітніми потребами, з врахуванням труднощів різних типів. Тому попри переваги, слід зазначити, що вико-

ристання коміксів в інклюзивному освітньому середовищі можуть супроводжувати труднощі – когнітивне навантаження, неправильна інтерпретація емоцій персонажів, що передбачає потребу в додатковому поясненні матеріалу. Підтримуємо думку, що належна підготовка вчителя з використанням даного інструменту в освітньому процесі дає змогу визначити потреби школярів та мотивувати до навчальної діяльності з огляду на особистісно-орієнтований підхід.

Перспективи подальших досліджень. Здійснене дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми, подальшого наукового вивчення потребують питання інтегрування арт-терапевтичних та ігрових технологій у процесі роботи над коміксами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Даниленко Є. Дидактичні можливості коміксів у процесі навчання біології. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2010. № 6. С. 101–106.
2. Кириленко Н.І. Дидактичний комікс як ефективний інструмент реалізації змісту генетичної освіти. С. 202–205. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/19431/1/62_Kyrylenko.pdf (дата звернення 10.06.2025)
3. Лях Т. Л. Комікси у профілактичних програмах. Соціальний педагог. К. : *Шкільний світ*, 2014. С. 4–11.
4. Мажуга А. В., Твердохліб Т.С. Педагогічний комікс як засіб просвітницької роботи з батьками здобувачів початкової освіти. *Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи* : зб. матеріалів II-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., Ніжин, 21 жовт. 2021 р. Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя [та ін.] Ніжин : НДУ, 2021. С. 100–101.
5. Потюк С. В. Проблеми формування інклюзивного освітнього середовища початкової школи засобами інноваційних технологій (кінець XX–початок XXI століття) : дис. ... докт. філософії: 011 Освітні, педагогічні науки. Дрогобич, 2024. 312 с.
6. Руденко Н., Калашник О., Дмитрієва А., Широков Д. Формування умінь розв'язування задач на рух в учнів початкової школи за допомогою коміксів. *Молодий вчений*, 2021. Вип. 10 (98). С. 291–295.
7. The Encyclopedia of Literary and Cultural Theory: Literary Theory from 1900 to 1966 ; Literary Theory from 1966 to Present Cultural Studies / edited by M. Keith Booker. Blackwell Publishing Ltd, 2011. 1341 p.

REFERENCES

1. Danylenko Ye. (2010). Dydaktychni mozhlyvosti komiksiv u protsesi navchannia biolohii [Didactic possibilities of comics in the process of teaching biology]. *Dyrekтор shkoly, litseiu, himnazii*. № 6. S. 101–106. [in Ukrainian].
2. Kyrylenko N.I. Dydaktychnyi komiks yak efektyvnyi instrument realizatsii zmistu henetychnoi osvity [Didactic comic book as an effective tool for implementing the content of genetic education]. S. 202–205. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/19431/1/62_Kyrylenko.pdf (data zvernennia 10.06.2025). [in Ukrainian].
3. Liakh T. L. Komiksy u profilaktychnykh prohramakh [Comics in prevention programs]. *Sotsialnyi pedahoh*. K. : Shkilnyi svit, 2014. S. 4–11. [in Ukrainian].
4. Mazhuha A. V., Tverdokhlib T.S. (2021). Pedahohichni komiks yak zasib prosvitnytskoi roboty z batkamy zdobuvachiv pochatkovoї osvity [Pedagogical comic book as a means of educational work with parents of primary school students]. *Pochatkova osvita: istoriia, problemy, perspektivy* : zb. materialiv II-yi Mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf., Nizhyn, 21 zhovt. 2021 r. Nizhyn. derzh. un-t im. M. Hoholia [ta in.] Nizhyn : NDU. S. 100–101. [in Ukrainian].
5. Potiuk S. V. (2024). Problemy formuvannia inkliuzyvnoho osvitnoho seredovyscha pochatkovoї shkoly zasobamy innovatsiinykh tekhnolohii (kinets KhKh–pochatok KhKhI stolittia) [Challenges of forming an inclusive educational environment in primary school through innovative technologies (late 20th – early 21st century)] : dys. ... dokt. Filosofii : 011 Osvitni, pedahohichni nauky. Drohobych. 312 s. [in Ukrainian].
6. Rudenko N., Kalashnyk O., Dmitriieva A., Shyrokov D. Formuvannia umin rozviazuvannia zadach na rukh v uchniv pochatkovoї shkoly za dopomohoiu komiksiv [Formation of primary school students' skills in solving motion problems using comics]. *Molodyi vchenyi*, 2021. Vyp. 10 (98). S. 291–295. [in Ukrainian].
7. The Encyclopedia of Literary and Cultural Theory: Literary Theory from 1900 to 1966 ; Literary Theory from 1966 to Present Cultural Studies / edited by M. Keith Booker. Blackwell Publishing Ltd, 2011. 1341 p.